

Her Şeyin Turizmi (Mi?): Turizm Çeşitlerini İsimlendirme Problemi

Serkan ŞENGÜL^{1*}, Koray GENÇ², Oğuz TÜRKAY³

¹ Sakarya University of Applied Sciences, Tourism Faculty, Turkey

² Bolu Abant İzzet Baysal University, Mudurnu Süreyya Astarıcı Vocational School, Turkey

³ Sakarya University of Applied Sciences, Tourism Faculty, Turkey

ÖZ

Araştırma ile turizm çeşitleri konusunda ulusal literatürde ortaya çıkan, ifade ve kapsam karmaşasının, literatür destekli eleştirel bakış açısıyla değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın amacına yönelik, Ulusal Turizm Kongresi'nin son beş yıl bildirimleri, doğrudan turizmle ilgili yayın yapan dergilerin makaleleri ve turizm anahtar kelimesi ile ulaşılan çalışmalar üzerinden doküman analizine gidilmiştir. Taramalar sonucunda turizm çeşidini anlattığı düşüncesiyle kullanılan 44 ifade değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Değerlendirmeye alınan çalışmalarda aynı turizm çeşidi için çok farklı ifadelerin kullanıldığı ve bir turizm çeşidi kapsamının spesifik alanlarına yönelerek ayrı bir turizm çeşidi gibi lanse edildiği ortaya çıkarılmıştır. Ayrıca özellikle turizm bilimi dışından araştırmacıların literatürle bağdaştırılmayan turizm çeşidi ifadeleri oluşturdukları da elde edilen bulgulardandır. İfade ve kapsam karmaşasının nedeni olarak literatüre hâkim olunmaması ve uluslararası literatürden ulusal literatüre ideal çevirinin yapılamaması gösterilebilir. Bu nedendir ki, uluslararası literatürden ulusal literatüre aktarılan kavramlarda literatüre hâkim olarak en kapsayıcı çevirinin kullanılmasına özen gösterilmelidir. Turizm bilimi dışından araştırmacıların literatür hakimiyeti konusunda daha hassas davranmaları ve turizm araştırmacıları ile fikir alışverişinde bulunmaları önerilmektedir. Son olarak ifade ve kapsam karmaşasının önüne geçilmesi adına önde gelen turizm kuruluşları ve uzmanlarla beraber çalışmalar yürütmelidir.

Anahtar Kelimeler: Turizm, Turizm Çeşitleri, Alternatif Turizm

Tourism of Everything (Is It?): The Problem of Naming Tourism Types

ABSTRACT

With this study, it is aimed to evaluate the confusion of expression and scope that arise in the national literature on tourism types with a literature-supported critical perspective. For the purpose of the study, document analysis was made through the last five years verbal notices of the National Tourism Congress, articles of journals publishing directly related to tourism and studies reached with the keyword tourism. As a result of the scans, 44 expressions used with the idea that they describe the type of tourism were evaluated. In the studies evaluated, it was revealed that many different expressions were used for the same type of tourism and it has been revealed that the scope of a tourism type is explained as a separate type of tourism by focusing on specific areas. In addition, it is also one of the findings that researchers, especially from non-tourism science, create tourism

* Sorumlu Yazar e-mail: serkansengul@subu.edu.tr

Bu çalışma 1. Uluslararası Turizmde Yeni Jenerasyonlar ve Yeni Trendler Kongresinde bildiri olarak sunulmuş ve bildiriler kitabında yer almıştır.

type expressions that cannot be reconciled with the literature. The reason for the confusion of expression and scope can be shown as the lack of knowledge of the literature and the inability to make an ideal translation from the international literature to the national literature. For this reason, attention should be paid to the use of the most comprehensive translation by dominating the literature in terms transferred from the international literature to the national literature. It is recommended that researchers outside of tourism science be more sensitive about literature dominance and exchange ideas with tourism researchers. Finally, it should work with leading tourism organizations and experts in order to avoid confusion of expression and scope.

Keywords: Tourism, Tourism Types, Alternative Tourism.

1. Giriş

Turizm eski çağlardan günümüze, çok farklı motivasyon kaynaklarına bağlı olarak gelişme göstermiştir. İnsanların istek ve ihtiyaçları doğrultusunda ortaya çıkan birçok farklı turizm çeşidi de literatürde yer edinmiştir. İlk seyahat deneyimlerinin ticaret, sağlık ve inanç doğrultusunda ortaya çıkmasının turizm hareketlerinde kişisel ihtiyaç ve motivasyonların ne derece önemli olduğunu gösterdiği düşünülmektedir. Gelişen ekonomiler ve insanların yoğun çalışma şartları, dinlenme ihtiyacının ortaya çıkmasına ve bu doğrultuda deniz-kum-güneş motivasyonlu seyahatlerin dünya turizminde öne çıkmasına neden olmuştur. Bu turizm çeşidi kitle turizmi olarak isimlendirilmiştir. Ancak kitle turizminin karşısına konumlandırılan özel ilgi turizmi, kimilerine göre alternatif turizm çeşitleri insanların seyahat motivasyonlarındaki farklılaşmaya işaret etmektedir.

Turizm çeşitleri literatürde kitle turizmi ve alternatif turizm veya özel ilgi turizmi çeşitleri olmak üzere iki temel sınıfa ayrılmıştır (Butler, 1990; Weaver, 1991). Bu temel sınıflandırma genel kabul görmesine rağmen, turizm çeşitlerinin tek tek isimleri konusunda ortak bir kabul bulunmamakta ve aynı turizm aktivitesinin çok farklı ifadeleri ile karşılaşılmaktadır. İfade problemi beraberinde kapsam problemini de getirmektedir. Özellikle kitle turizmine alternatif olarak ortaya çıkan turizm aktiviteleri, araştırmacıların ifade ve kapsam konusunda konuyu farklı bakış açılarıyla ele almasına neden olmuştur (Kivela ve Crofts, 2006; Lopez-Guzman ve Sánchez-Canizares, 2012).

İfade ve kapsam sorunları birçok araştırmacının isimlendirme konusunda ters düşmesine ve farklı isimlendirmelerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu tartışmalardan hareketle çalışmanın amacı, turizm çeşitleri konusunda literatürde ortaya çıkan, ifade ve kapsam karmaşasının bilimsel olarak incelenmeye çalışılmasıdır. Çalışma ulusal literatürde yer alan çalışmalarda, turizm çeşitlerinin ifadelendirme ve kapsam sorunlarına eleştirel bakış açısıyla değinilmesinden dolayı önem arz etmektedir. Çalışma kapsamında incelenen isimlendirme sorunları araştırmanın temel sorunlarını oluşturmaktadır. Çalışmanın gerçekleştirilen kavramsal tartışma yoluyla literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2. Literatür Taraması

Uluslararası turist varışları 2018 yılında bir önceki yıla kıyasla %5 artışla 1,4 Milyar kişiye ulaşmıştır. 2018 yılı itibariyle üst üste yedi yıl boyunca turizm ihracatı mal ihracatından daha hızlı büyümüştür (UNWTO, 2019). 2019 yılında ise 1,5 Milyar kişi olarak kayıtlara geçmiştir (UNWTO, 2020). Sektörün istikrarlı bir şekilde büyümesini sadece kitle turizmiyle açıklamak yetersiz kalmakta, alternatif turizm çeşitlerinin önemi sektör paydaşlarının ilgisini çekmektedir. İnsanların özel ilgi duydukları alanlarla ilgili seyahatlere çıkmaya başlaması alternatif turizm çeşitlerinin yaygınlaşmasına neden olmuştur. Birçok destinasyon ortaya çıkan turist taleplerini karşılamak için arz imkanlarını geliştirme çabası içine girmiştir. Bu durum mevcut kitle turizmi destinasyonları için arz çeşitliliği yaratma çabası olarak ortaya çıkarken kırsal turizm destinasyonlarında ise sahip oldukları imkânlar dahilinde arz kaynakları sunma faaliyeti olarak gelişmektedir. Demir ve Demir (2014) araştırmasında Türkiye’de kitle turizminin en

önemli merkezlerinden biri olan Antalya’da futbol turizminin turistik ürün çeşitlendirmesi konusunda kullanılabileceğini vurgularken, Özdemir (2012) ise Gökçeada gibi mikro bir destinasyonda kırsal kalkınmaya öncü olarak kırsal turizmden yararlanma olanaklarına değinmiştir.

Alternatif turizm çeşitlerine olan talep artışı akademik çevrelerin de ilgisini çekmiş bulunmaktadır. Birçok araştırmacı alternatif turizm çeşitlerine katılım gösteren kişilerin motivasyon kaynaklarını belirlemeye çalışan araştırmalar ortaya koymaya çalışmıştır (Kurtzman ve Zauhar, 2005; Park ve Yoon, 2009; Yan, Zhang, Zhang, Lu ve Guo 2016). Yapılan araştırmalarda sadece talep tarafı konu edilmemiş, arz tarafını konu edinen de birçok araştırma gerçekleştirilmiştir. Neredeyse her alternatif turizm çeşidiyle ilgili bibliyometrik çalışmalar yapılmış olması konuya yönelik ilginin ispatı olarak düşünülebilir. Kırsal turizm (Bozok, Kılıç ve Özdemir, 2017), sağlık turizmi (Temizkan, Çiçek ve Özdemir, 2015), kış turizmi (Yetiş ve Çokal, 2018) ulusal literatürde gerçekleştirilen bibliyometrik çalışmalardan bazılarıdır.

Alternatif turizm çeşitlerine olan akademik ilgiye rağmen sınıflandırma tartışmaları devam etmektedir. Ayrıca sınıflandırma sorunu, ifadelendirmeyle ilgili problemleri de gündeme getirmektedir. Smith’e göre (1992) sınıflandırmada genellikle destinasyonun çekicilikleri ve dünya genelinde moda eğilimler dikkate alınmaktadır (Albayrak, 2013:45-46). Belki de bu nedenle herkesin üzerinde anlaşmaya vardığı bir sınıflandırma oluşturulamamaktadır. Gerçekleştirilen araştırmalar incelendiğinde turizm çeşitleri ile ilgili ifade ve kapsam karmaşasının bilimsel olarak incelenmeye çalışıldığı kısıtlı sayıda araştırmaya rastlanmaktadır. Bu çalışmada, literatürde üzerinde yeterince durulmadığı düşünülen turizm çeşitlerinin isimlendirilmesi sorunsalı üzerine kavramsal tartışma ile literatüre katkı sağlanması hedeflenmektedir.

3. Çalışmanın Yöntemi

Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden birisi olan doküman analizi kullanılmıştır. Corbin ve Strauss’a (2008) göre doküman analizinde, anlam çıkarmak, konu ile ilgili bir anlayış oluşturmak ve ampirik bilgi geliştirmek için inceleme ve yorumlama yapılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu kapsamda çalışmanın amacı kapsamında gerekli görülen, turizmle ilgili yapılmış akademik çalışmaların başlıkları olup, ihtiyaç duyulan ham veriler internet taramasıyla elde edilmiştir. Veri toplama alanının sınırlandırılması amacıyla üç kaynak üzerinden veriler elde edilmiştir. Bunlar;

- Son beş yılın Ulusal Turizm Kongresi bildirileri,
- 2013-2018 yılları arasında Türkiye’de yayınlanan turizm dergileri,
 - Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi
 - Gazi Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi
 - Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi
 - Turizm ve Araştırma Dergisi
 - Journal of Tourism & Gastronomy Studies
 - Turizm Akademik Dergisi
 - Rekreasyon ve Turizm Araştırmaları Dergisi
 - Journal of Tourism Theory and Research
 - Journal of Tourismology
- “Turizm” anahtar kelimesiyle “Google Scholar”da yapılan tarama sonuçlarıdır.

Verilerin toplanmasında özellikle Türkiye’nin en köklü turizm kongresinin ve doğrudan turizmle ilgili yayın yapan dergilerin tercih edilmesi eleştirel bakış açısıyla hazırlanan bu çalışma için önemli ve isabetli görülmektedir.

4. Veri Analizi ve Bulgular

Literatür taraması sonucunda 44 çalışmanın başlığı ‘turizm çeşidi’ ifadeleri kısmıyla çalışmaya dâhil edilmiştir. Bu ifadeler, eleştirel bakış açısıyla ifade problemi ve kapsam ve türetme problemi başlıkları altında literatür destekli bir şekilde değerlendirmeye alınmıştır. İfade problemi başlığı ile aslında aynı konunun farklı ifadelerle ve genellikle uygun olmayan ifadelerle anlatılmaya çalışılması değerlendirilmiştir. Kapsam ve türetme problemi başlığıyla ise mevcut turizm türlerinin içeriklerine bağlı kalınmasına rağmen, spesifik konularına değinilmesi ve bu konuların ayrı bir turizm çeşidi olarak sunulmaya çalışılması değerlendirilmiştir.

4. 1. İfade Problemi

Çok farklı şekillerde ifade edilen bazı turizm çeşitleri bulunmaktadır. Tablo 1’de söz konusu turizm çeşitleriyle ilgili yapılmış çalışmalarda ifade çeşitliliğine ve literatür sıklığına yer verilmiştir. Bunlar arasında ifade çeşitliliği en çok olanı, uluslararası literatürde sıklıkla “dark tourism” olarak ifade edilen turizm çeşididir. Aslında söz konusu turizm çeşidini anlatan, uluslararası literatürde de üzerinde anlaşılan net bir kavram bulunmamaktadır. 1990’lı yıllardan itibaren literatürde yer bulan bu turizm çeşidi için; Seaton (1996) “Thanatourism”, Lennon ve Foley (2000) “Dark Tourism”, Blom (2000) “Morbid Tourism”, Slayton (2006) “Grief Tourism” ifadesini kullanmıştır. Almanya’da ise “Grusel Tourismus” (Shudder Tourism) ifadesi kullanılmaktadır (Kılıç ve Akyurt, 2011:213). Ulusal literatüre bakıldığında ise konunun ağırlıklı “hüzün turizmi” şeklinde ifade edildiğini söylemek mümkündür ve bu şekilde ifade edilmesinin yerinde olduğu düşünülmektedir. Ulusal literatürde kullanılan askeri, terör, savaş alanı turizmi ifadelerinin konuyu açıklamakta kısıtlı kaldığı düşüncesinden hareketle, genelleşici ifadenin hüzün turizmi olduğunu söylemek mümkündür. Öyle ki, insanların olumsuz açıdan hafızalara kazınan olayların yaşandığı cezaevi, stadyum, afet bölgesi vb. birçok yeri ziyaret ettiği görülmektedir. Savaş alanları turizmi gibi ifadelerin çalışmanın yürütüldüğü alana göre kullanılabileceğini de belirtmek gerekmektedir. Örneğin Seaton (1999) savaş alanları turizmini ölüm turizminin alt türü olarak ifade ederken, Blom (2000:29) morbid (dehşet verici turizm) başlığı altında ifade etmiştir.

Bir diğer ifade sorunu helal turizm kavramıyla ilgili olarak yaşanmakta olup, literatürde İslami turizm ve Müslüman dostu turizm ifadeleriyle de sıklıkla karşılaşılmaktadır. El-Gohary’e göre (2016:127) helal turizm kavramı anlayışı kapsayıcı nitelikte iken, İslami turizm kavramı anlayışı sadece Müslümanlara has bir çerçeveye sıkıştırmaktadır. Helal davranış tarzının daha çok Müslümanlar adına anlamlı olduğunu kabul etmekle beraber farklı dini inanışlar içerisinde de bu davranışlar çerçevesinde tatil tercihinde bulunan insanlar olabildiğinden hareketle helal turizm ifadesinin, anlayışın içeriğini karşılamada daha isabetli olduğunu söylemek mümkündür. Müslüman dostu ve İslami turizm ifadelerinin pazarın gelişiminin önüne geçtiği ifade edilebilir. Ayrıca helal turizm ifadesinin de akademik çevrelerde halen tartışılır olduğu unutulmamalıdır.

Gastronomi turizmi de ulusal literatürde mutfak turizmi, yemek turizmi gibi farklı şekillerde konu ve ifade edilmektedir. Ancak konuyla ilgili yapılan tanımlamalara bakıldığında en kapsayıcı ifadenin gastronomi turizmi olduğunu söylemek mümkündür. Şengül ve Türkay (2016:89) gastronomi turizmini; “*yöresel mutfak kültürünü tanımak, yöreye özgü bir lezzetin tadımını yapmak, bölge coğrafyasına ait ürünlerin yetiştirilmesini ve toplanmasını görmek, muftağa ait folklorik araç ve gereçleri tanımak, ünlü restoranların yemeklerini yemek amacıyla gerçekleştirilen bir turizm çeşidi*” olarak tanımlamıştır. Tanım içerisinde geçen “lezzet tadımı” ibaresinin yiyeceklerin yanında içecekleri de kapsadığından hareketle yemek turizmi ifadesinin yeterli olmadığı düşünülebilir. Ayrıca tanım içerisinde yer alan “ürünlerin yetiştirilmesi ve toplanmasını görmek” ibaresi de turistlerin sadece tüketimle değil üretimle de ilgilendiğini göstermektedir. Üretimin ise muftağa gelene kadar uzun bir süreci kapsamamasından dolayı mutfak turizmi ifadesinin de konuyu açıklamakta yeterli olmadığını düşündürmektedir.

Tablo 1: Değerlendirmeye alınan başlıklar ve literatürde sık kullanılan karşılıkları

Başlıklardan İfadeler	Literatürde Sık Kullanılan
... Hüzün Turizmi Savaş Alanları Turizmi Askeri Turizm Kara Turizm Karanlık Turizm Terör Turizmi Keder Turizmi Dark Turizm ...	Hüzün Turizmi
... Helal Turizm Müslüman Dostu Turizm İslami Turizm ...	Helal Turizm
... Erişilebilir Turizm Ulaşılabilir Turizm Engelli Dostu Turizm İşitme Engelli Turizm (Sessiz Turizm) ...	Engelli Turizmi
... Diaspora Turizmi Göç Turizmi Ata Toprağı Ziyaretleri ...	Diaspora Turizmi
... Gastronomi Turizmi Yemek Turizmi Mutfak Turizmi Yiyecek Turizmi ...	Gastronomi Turizmi

Turizm çevrelerinin ilgi duyduğu bir diğer kesim, önemli bir niş pazar (küçük gruplar için, küçük pazarlama stratejisi) konumunda olduğu beyan edilen engellilerdir (Akıncı ve Sönmez, 2015:101). Pazarın önemi ortaya çıktıkça yapılan akademik çalışmalarda da artış görülmektedir. Ancak bu araştırmalarda gerek konunun hassasiyeti gerekse de kapsam tartışmalarından dolayı farklı ifadeler kullanılmaktadır. Ulusal literatürde; engelli turizmi, erişilebilir turizm, ulaşılabilir turizm, engelli dostu turizm ifadeleri yer alırken, uluslararası literatürde ilave olarak engelsiz turizm, kolay erişim turizmi, kapsayıcı turizm gibi kavramlar yer almaktadır. Pazar incelendiğinde, doğuştan fiziksel ve zihinsel engelli bireyler olabildiği gibi yaşlılık nedeniyle çeşitli engelleri bulunan veya geçici engelleri olan bireylerin de varlığı söz konusudur. Pazarın heterojen yapısı istek ve ihtiyaçları da çeşitlendirmiştir. Bu nedenle, erişilebilir turizm ifadesinin daha kapsayıcı ve ayrımcı olmayan şekilde kullanılması gerektiği de ifade edilen görüşlerdendir (Ayyıldız, Atay ve Yazıcı 2014:84; Akıncı ve Sönmez, 2015:101).

4.2. Kapsam ve Türetme Problemi

Tablo 2’de yazarları tarafından mevcut turizm çeşitlerinin içeriklerinden spesifik konuların üzerine yoğunlaşarak farklı kullanılan ve/veya yeni bir turizm çeşidini anlattığı düşünülerek türetilen ifadeler yer verilmiştir. Bazı ifadeler kapsam açısından uygun kullanımın dışında kalınmasından dolayı bazıları ise yeni bir turizm çeşidi gibi sunulması açısından problemli görünmektedir.

Tarım turizmi olarak da isimlendirilen agro-turizm, tarımsal üretimin yoğun olduğu bölgelerde gerçekleşen bir turizm çeşididir (Civelek, Dalgın, Çeken ve Ekiztepe, 2013:3). Agro-turizm faaliyetine katılan insanlar tarımsal ürünün üretiminden tüketimine kadar geçirdiği her safhaya tanıklık etmektedirler. Tarımsal ürün değişiklik gösterse de agro-turistlerin motivasyonu ve talepleri çok farklılık göstermemektedir. Bu nedenledir ki, agro-turizm kapsamında arza konu edilen ürünlerin isimlerinden turizm çeşidi ifadelerinin oluşturulmasının yerinde bir yaklaşım olmadığı açıkça ifade edilebilir.

Agro-turizm benzeri bir kapsam problemi sağlık turizmiyle ilgili çalışmalarda da yaşanmaktadır. Sağlık turizmi; termal, medikal, spa-wellness başlıkları altında kategorize edilmektedir. Agro-turizm çalışmalarına konu edilen ve tarım ürününe yönelik her faaliyetin ilgili ürünün ismiyle bir turizm çeşidi olarak ifade edilemeyeceği gibi, farklı cerrahi operasyonların da turizm çeşidi olarak ifade edilmesinin doğru bir yaklaşım olmadığını söylemek mümkündür.

Kültür olgusunun tüm turistlerin az ya da çok ilgisini çektiği söylenebilir. Seyahatinin odak noktasına kültürel değerleri yerleştiren turistler ise kültür turizmi altında bir pazar olarak ifade edilmektedir. Bu pazarın ilgisi güncel kültürel değerlere yönelik olabildiği gibi miras kapsamındaki değerlere yönelik de olabilmektedir. Nitekim kültür turistlerinin farklı kültürel değerlere olan ilgisinin, söz konusu ilgi alanlarının farklı bir turizm çeşidi gibi ifade edilmesi için yeterli olmadığı düşünülmektedir. İster bir sanat galerisini isterse de eski bir yerleşim alanını ziyaret eden turist olsun, her ikisinin de amacı farklı bir kültürel değeri yerinde görmek, tanımak, deneyimlemek, kendisini geliştirmek, aktarmak vb. olarak ifade edilebilir.

Tablo 2: Değerlendirmeye alınan başlıklardan ifadeler ve literatürdeki kapsamı

Başlıklardan İfadeler	Literatürdeki Kapsamı
... Bağ ve Bahçe Turizmi Zeytinyağı Turizmi Üzüm Tarımı Turizmi Bağcılık Turizmi ...	Agro Turizm/Tarım Turizmi
... Dental Turizm Estetik Cerrahi Turizm Kür Turizm Çocuk Medikal Turizm ...	Sağlık Turizmi
... Edebiyat Turizmi Zaman Yolculuğu Turizmi Sanat Turizmi Edebi Miras Turizmi ...	Kültür Turizmi/Kültürel Miras Turizmi
... Düğün Turizmi Elektronik Spor Turizmi ... (Oyun Turnuvası)	Etkinlik Turizmi
... Barış Turizmi Uzay Turizmi Tefekkür Turizmi Gastronomi TV Programı Kaynaklı Turizm Paranormal Turizm İntihar Turizmi Yaratıcı Turizm ...	?

Tablo 2’de etkinlik turizmi kapsamında değerlendirdiğimiz ancak, etkinliğin ismi ile yeni bir turizm çeşidini anlatıyor gibi oluşturulan iki ifade yer almaktadır. Bazı etkinlikler vardır ki gerek gerçekleştirilmesi gerekse de katılımcı profili itibarıyla farklılık arz etmektedir ve dolayısıyla ayrı bir turizm çeşidi olarak literatürde yer edinmiştir. Bu konuda festival turizmi, kongre turizmi, fuar turizmi kavramları örnek gösterilebilir. Futbol organizasyonları da hem spor turizmi içerisinde hem de etkinlik turizmi içerisinde ifade edilmekte iken, futbol turizmi olarak da birçok çalışmaya konu olmuştur. Bu organizasyonların etkinlik turizmi sınıflandırmasından sıyrılıp, ayrı bir turizm çeşidi olarak ele alınmasında kuşkusuz yarattıkları ekonominin etkisi büyüktür. Ancak etkinlik turizmi literatürünün önde gelen araştırmacılarından Getz’in sınıflandırmasına göre hem yukarıdaki örnekler hem de Tablo 2’de değerlendirmeye alınan ifadeler etkinlik turizmi içerisinde değerlendirilmelidir. Getz (1997) etkinlikleri kültürel, iş amaçlı, sosyal, politik, eğitimsel ve bilimsel, sanat ve eğlence, özel etkinlikler

olarak sınıflandırmıştır. Bu sınıflandırmaya göre, “düğün turizmi” özel etkinlikler, “elektronik spor turizmi” ise sosyal etkinlikler kapsamına girmektedir. Dolayısıyla bu organizasyonların ayrı bir turizm çeşidi olarak ifade edilmesinin literatürle örtüşmediğini söylemek mümkündür.

Bu çalışma kapsamında gerçekleştirilen literatür taraması sonucunda literatürde yer edinmiş mevcut turizm çeşitleriyle bağdaştırılmayan turizm çeşidi ifadelerine de ulaşılmıştır. Bu ifadelerden bazılarını farklı bakış açılarından eseri olarak açıklamak mümkün iken, bazıları için ise literatüre hâkim olunmadan oluşturulmuş olduğu yorumunu yapmak mümkündür.

5. Sonuç ve Öneriler

Çalışmanın bulguları, “ifade problemi” ve “kapsam ve türetme problemi” başlıkları altında sunulmuştur. İfade problemlerinin ortaya çıkmasındaki nedenlerden birisini uluslararası literatürdeki kavramların ulusal literatüre yerleştirilmesinde yaşanan çeviri problemi olarak ifade etmek mümkündür. Bu konuda verilebilecek en iyi örneklerden birisi “dark tourism” kavramıdır. Çalışma kapsamında yapılan literatür taramasında “dark tourism”ın ulusal literatürde yedi farklı kavramsallaştırılması tespit edilmiştir. İfade probleminin ortaya çıkmasında bir diğer neden ise literatüre yeterince hâkim olunmamasıdır ki, bu neden kapsam ve türetme problemlerinin de esas nedeni olarak ön plana çıkmaktadır.

Kapsam problemi olarak anlatılmak istenen ise mevcut turizm çeşitleri içerisinde spesifik alanlara yönelmesi ve bu alanların bir turizm çeşidi olarak ifade edilmesidir. Tablo 2’de yer verilen etkinlik turizmi örneğiyle açıklamak gerekirse, araştırmacıların çalışmalarına konu edindikleri etkinlikleri turizm çeşidi olarak ifade ettikleri görülmektedir. Söz konusu ifadelerin turizm çeşidini ifade etmekten ziyade çalışmanın içeriğini yansıttığını belirtmek mümkündür. Tabi ki araştırmaya konu edilen, belki de temelini oluşturan ürün, etkinlik, alan vb. unsurların vurgulanması önemlidir ve gereklidir. Ancak bu bilgilerin bir turizm çeşidi gibi başlıkta sunulması yerine çalışmanın içeriğinde belirtilmesi daha ideal bir yaklaşım olarak önerilebilir.

Bir başka değerlendirme başlığımız olan türetme probleminde alışılmışın çok dışında olan turizm çeşidi isimlerine değinilmiştir. Turizmin disiplinler arası bir bilim dalı olması turizm dışından birçok araştırmacıyı da turizmle ilgili çalışmalar yapmaya sevk etmiştir. Öyle ki, alışılmışın dışında ifadelerle karşılaşılmasının bir açıklaması bu olabilir. Bu ifadeler literatüre yeni bir soluk getirmesi adına olumlu karşılanabilmektedir. Ancak çalışma kapsamında değerlendirildiğinde bazı ifadelerin, bir bilim dalı olan turizm literatürüne hâkim olunmadan oluşturulduğunu söylemek mümkündür.

Nihai olarak turizm çeşitlerini ifade etmede iki temel problem ortaya çıkmaktadır. Bunlardan birisi çeviri konusudur. Uluslararası literatürden kavramların ulusal literatüre geçirilmesinde, öncelikle konunun özümsemesinin çeviri konusunda yaşanacak problemleri azaltacağı düşünülmektedir. Kavramın ulusal literatüre geçirilmesinde içeriği en iyi karşılayacak ifadenin seçilmesine özen gösterilmelidir. Problem niteliğinde ikinci konu ise, literatüre hâkim olunmamasıdır. Bu konu özellikle turizm bilimi dışından araştırmacıların çalışmalarında kendisini göstermektedir. Dolayısıyla bu araştırmacıların, çalışmalarından önce ilgi alanlarıyla ilgili literatürü iyice kavramaları ve turizm alanından araştırmacılarla fikir alışverişinde bulunmaları önerilebilir. Ayrıca literatürde turizm çeşitlerinin sınıflandırılması ve isimlendirilmesiyle ilgili kısıtlı çalışmalar bulunmaktadır. Dünya Turizm Örgütü gibi önde gelen turizm kuruluşlarının uzman akademisyenlerle beraber konu üzerine çalışma yapmasının isabetli olacağı düşünülmektedir.

Kaynaklar

- Akıncı, S. ve Sönmez, N. (2015). Engelli bireylerin erişilebilir turizm beklentilerinin değerlendirilmesine yönelik nitel bir araştırma. *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi*, 26(1), 97-113.
- Albayrak, A. (2013). *Alternatif Turizm*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Ardıç Yetiş, Ş. ve Çokal, Z. (2018). Kış turizmi alanında yayımlanan makalelerin bibliyometrik profili. *Journal of Recreation and Tourism Research*, 5(1), 38-52.
- Ayyıldız, T., Atay, H. ve Yazıcı, A. (2014). Konaklama işletmelerinin engelliler için olanakları ve yöneticilerin görüşleri: Kuşadası örneği. *Gazi Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi*, 2, 84-100.
- Blom, T. (2000). Morbid tourism-a postmodern market niche with an example from Althorp. *Norsk Geografisk Tidsskrift*, 54(1), 29-36.
- Bozok, D., Kılıç, S. N. ve Özdemir, S. S. (2017). Turizm literatüründe kırsal turizmin bibliyometrik analizi. *Journal of Human Sciences*, 14(1), 187-202.
- Butler, R.W. (1990). Alternative tourism: pious hope or trojan horse. *Journal of Travel Research*, Winter, 40-45.
- Civelek, M., Dalgın, T., Çeken, H. ve Ekiztepe B. (2013). Menemen yöresinde agro-turizm potansiyelinin değerlendirilmesi. *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 3(2), 1-7.
- Corbin, J. & Strauss, A. (2008). *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory*. Thousand Oaks: Sage
- Demir, M. ve Demir, Ş. Ş. (2004). Turistik ürün çeşitlendirmesi kapsamında futbol turizmi: Antalya bölgesinde bir araştırma. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(1), 94-116.
- Getz, D. (1997). *Event Management and Event Tourism*. New York: Cognizant Communications Corporation.
- Gohary, H. E. (2016). Halal tourism, is it really halal? *Tourism Management Perspectives*, 19, 124-130.
- Kılıç, B. ve Akyurt, H. (2011). Destinasyon imajı oluşturmada hüzün turizmi: Afyonkarahisar ve Başkomutan Tarihi Milli Parkı. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(1), 209-232.
- Kivela, J. ve Crotts, J. C. (2005). *Gastronomy tourism*. *Journal of Culinary Science & Technology*, 4(2-3), 39-55.
- Kurtzman, J. ve Zauhar, J. (2005). Sports tourism consumer motivation. *Journal of Sport Tourism*, 10(1), 21-31.
- López-Guzmán, T. ve Sánchez-Canizares, S. (2012). Culinary tourism in Córdoba (Spain). *British Food Journal*, 114(2), 168-179.
- Park, D. B. ve Yoon, Y. S. (2009). Segmentation by motivation in rural tourism: Korean case study. *Tourism management*, 30(1), 99-108.
- Özdemir, S. (2012). Kırsal kalkınmada kırsal turizmden yararlanma olanakları: Gökçeada örneği. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2012(2), 19-21.
- Seaton, A. V. (1999). War and thanatourism: Waterloo 1815-1914. *Annals of Tourism Research*, 26(1), 130-158.
- Şengül, S. ve Türkay, O. (2016). Akdeniz mutfak kültürünün gastronomi turizmi bağlamında değerlendirilmesi. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 4(Special issue), 86-99.
- Temizkan, P., Çiçek, D. ve Özdemir, C. (2015). Sağlık turizmi konusunda yayımlanan makalelerin bibliyometrik profili. *Journal of Human Sciences*, 12(2), 394-415.
- UNWTO. (2019). *Tourism highlights 2019*.
- UNWTO. (2020). *World tourism barometer 2020*.
- Weaver, D. (1991). Alternative to mass tourism in Dominica, *Annals of Tourism Research*, 18, 414-432.
- Yan, B. J., Zhang, J., Zhang, H. L., Lu, S. J., ve Guo, Y. R. (2016). Investigating the motivation–experience relationship in a dark tourism space: a case study of the beichuan earthquake relics, China. *Tourism Management*, 53, 108-121.

© 2020 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).